

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Σταυροπήγια και εξαρχίες σε σχέση αλληλεξάρτησης

Η περίπτωση της μονής Θεοτόκου Γηρομερίου (16ος-19ος αι.)

Γιούλη Ευαγγέλου

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ / ΤΝΕ 141
Θεσμοί και Ίδεολογία στη νεοελληνική κοινωνία
Άρχαία Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως

ΓΙΟΥΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΙΕΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

Ἡ περίπτωση
τῆς μονῆς Θεοτόκου Γηρομερίου
(16ος-19ος αἰ.)

ΑΘΗΝΑ 2016

Το σταυροπήγιο και η πατριαρχική εξαρχία έχουν ως κοινή συνισταμένη την υπαγωγή τους στη δικαιοδοσία του πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως, την άμεση εξάρτηση και των δύο από την πατριαρχική εξουσία. Και στις δύο περιπτώσεις η μη υπαγωγή των μοναχών και των χριστιανών κατοίκων στον τοπικό ιεράρχη δημιουργεί ιδιαίτερες συνθήκες, και η περίπτωση της μονής Γηρομερίου προσέφερε το κατάλληλο έδαφος για τη μελέτη τους, δεδομένου ότι στην ιστορική της πορεία πέρασε και από τις δύο αυτές μορφές πατριαρχικής εξάρτησης. Το Γηρομέρι δεν υπήρξε αποκλειστικά σταυροπηγιακό μοναστήρι, αλλά από τις αρχές του 17ου αι. αποτέλεσε πατριαρχική εξαρχία, στην οποία υπάγονταν χριστιανικοί πληθυσμοί της γύρω περιοχής. Ο πατριάρχης εκχωρούσε κατά διαστήματα την εξαρχία Γηρομερίου σε φυσικά πρόσωπα, τα οποία εισέπρατταν από αυτήν ετήσιο εισόδημα με την ιδιότητα του καθολικού εξάρχου, ενώ την εκκλησιαστική διοίκηση ασκούσε συνήθως ο ηγούμενος του μοναστηριού.

Μέσα από τη μελέτη των σωζόμενων πατριαρχικών γραμμάτων από την περίοδο 1533-1863, τα οποία έστειλαν οι κατά καιρούς πατριάρχες για να διευθετήσουν και να κατοχυρώσουν υποθέσεις και δίκαια της μονής και της εξαρχίας, αποκαλύπτεται με τρόπο ανάγλυφο η έντονη αλληλεπίδραση που αναπτύχθηκε στο πέρασμα του χρόνου μεταξύ της μονής και της τοπικής κοινωνίας των χριστιανών, ενώ έκδηλη είναι η αποδοχή από μέρους των χριστιανών κατοίκων ενός διοικητικού καθεστώτος με εξουσιαστική αρχή τον ηγούμενο του μοναστηριού, υπόλογο αποκλειστικά απέναντι στον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως.

Τα κείμενα των σαράντα πατριαρχικών γραμμάτων, που στην πλειοψηφία τους ήταν ανέκδοτα ως σήμερα, εκδίδονται σε κριτική έκδοση με σχόλια, ενώ παράλληλα δίνεται ένα ιστορικό περίγραμμα για τους οικισμούς της εξαρχίας Γηρομερίου. Στο Επίμετρο δημοσιεύονται τρία ακόμη κείμενα που αφορούν το Γηρομέρι.

Το βιβλίο περιλαμβάνει, τέλος, γενικό ευρετήριο προσώπων, τόπων και όρων, πανομοιότυπα ορισμένων από τα εκδιδόμενα κείμενα καθώς και χάρτες της περιοχής.